

A scenic landscape photograph featuring a range of rugged, snow-dusted mountain peaks under a clear blue sky. In the foreground, a dense forest of dark evergreen trees sits atop a green, grassy slope. A light-colored path or road curves through the lower left corner of the frame. The overall atmosphere is serene and majestic.

SZLAKI TURYSTYCZNE

SZLAK TURYSTYCZNY

Szlakiem turystycznym jest wytyczona w terenie trasa służąca do odbywania wycieczek, oznakowana jednolitymi znakami (symbolami) i wyposażona w urządzenia informacyjne, które zapewniają bezpieczne i spokojne jej przebycie turyście o dowolnym poziomie umiejętności i doświadczenia, o każdej porze roku i w każdych warunkach pogodowych, o ile szczegółowe wymagania nie stanowią inaczej (okresowe zamykanie w przypadku niekorzystnych warunków pogodowych lub ze względów przyrodniczych na terenach chronionych).

Szlaki dzielą się na:

- szlaki piesze (górskie i nizinne), oraz ścieżki spacerowe, przyrodnicze i dydaktyczne.
- szlaki rowerowe (górskie i nizinne),
- szlaki wodne (żeglarskie i kajakowe),
- szlaki jeździeckie (górskie i nizinne),
- szlaki narciarskie (górskie i nizinne),
- szlaki motorowe (trasy turystyczne),
- inne szlaki turystyczne.

Długość znakowanych szlaków turystycznych PTTK

Piesze nizinne - 34 151 km

Piesze górskie 10 972 km

Konne - 2 885 km

Narciarskie - 496 km

Kajakowe - 557 km

Rowerowe - 11 780 km

stan 2007 r.

Szlaki piesze

Szlaki turystyczne są znakowane w celu ułatwienia turystom dotarcia do najciekawszych miejsc regionu. Szlaki lądowe wykorzystują biegnące w terenie drogi i ścieżki.

szlaki wodne przebiegają przez pławne akweny i ciekі wodne.

Ze względów historycznych większość szlaków w Polsce ma oznakowanie zgodne z instrukcją znakowania szlaków turystycznych PTTK.

W Polsce na obszarze parków narodowych i rezerwatów przyrody są to zazwyczaj jedyne dopuszczalne trasy, po których mogą poruszać się turyści bez specjalnego zezwolenia.

Znakowanie

W Polsce przyjęte jest oznaczanie szlaku pieszego za pomocą trzech przylegających do siebie poziomych pasków, umieszczanych na drzewach, murach, skałach itp. Dwa zewnętrzne paski są barwy białej, natomiast środkowy jest wypełniony czarną, czerwoną, niebieską, zieloną czy żółtą farbą. Podstawowy znak ma wymiary 9×15 cm.

Kolor, którym oznaczony jest szlak **nie ma** związku z trudnością szlaku dla turysty pieszego, w przeciwieństwie do oznaczeń szlaków narciarskich – gdzie kolor decyduje o stopniu trudności trasy narciarskiej.

Monopol na znakowanie szlaków w obszarze większości parków narodowych ma w Polsce PTTK, zaś poza parkami można spotkać zarówno szlaki znakowane przez PTTK jak i szlaki znakowane przez inne instytucje (np: gminy, zarządy parków krajobrazowych itp.). Część szlaków znakowanych nie przez PTTK stosuje oznaczenia zgodne z PTTK, ale część stosuje swoje własne, nietypowe.

Znakowanym szlakiem turystycznym może towarzyszyć odpowiednia infrastruktura turystyczna: tablice z opisem szlaku, czasami przejścia itp., miejsca do odpoczynku i ochrony przed złymi warunkami atmosferycznymi, sztuczne ułatwienia, spotykane zwłaszcza na terenach wysokogórskich, w postaci schodów, poręczy, drabinek, klamr, łańcuchów itp.

Historia

Powstałe w 1873 r. Galicyjskie Towarzystwo Tatrzańskie (potem Towarzystwo Tatrzańskie i Polskie Towarzystwo Tatrzańskie) za jeden z celów postawiło sobie zachęcanie do zwiedzania gór, ułatwianie dostępu i pobytu w nich turystom.

Realizując te cele od roku 1874 rozpoczęto budowę m.in. ścieżek turystycznych. Z czasem zaistniała potrzeba umieszczania na ścieżkach dodatkowych znaków orientacyjnych – głównie malowanych farbą.

Pierwszy polski szlak za pomocą drogowskazów wyznakował **Leopold Wajgel** już w 1880 (Krasny Łuh - Howerla).

Począwszy od 1887, gdy **Walery Eljasz** wyznacza szlak do Morskiego Oka rozpoczęto udostępnianie tatrzańskich dolin, aż po śmiałe szlaki graniowe, takie jak np. **Orla Perc** (ks. Walenty Gadowski w latach 1903-1906).

Od 1906 r. powstają pierwsze szlaki turystyczne w Beskidach Zachodnich.

1906 - Hugo Zapałowicz – szlaki w rejonie Babiej Góry i na jej szczyt

1906 – TT „Beskid” Nowy Sącz – szlak Piwniczna – Eliaszkówka – Jaworki – szlachtowa

1906 – TT Szczawnica – Krościenko – Trzy Korony

Z początku szlaki turystyczne malowano cynobrem (czerwony minerał – siarczek rtęci HgS). Było to podyktowane bardzo dużą trwałością tak powstałych znaków. Miały one postać pojedynczego czerwonego paska. Później dla lepszej widoczności znaku zaczęto dodawać drugi pasek biały, co jednak upowszechniło się dopiero po 1914 roku.

Pierwszą szczegółową instrukcję znakowania szlaków zaproponował
w roku 1924

Prof. Feliks Rapf.

(1891 – 1971)

Wybitny nauczyciel szkół średnich w Nowym Sączu,
działacz turystyczny, taternik.

**W niej już znalazł się znak szlaku pieszego znany w Polsce
i w niektórych krajach Europy i świata i stosowany do dzisiaj.**

DWA BIAŁE PASKI Z KOLOROWYM W ŚRODKU
(5 kolorów do wyboru).

Historia c.d.

Po II wojnie światowej i po połączeniu 17 grudnia 1950 PTT i PTK w PTTK szlaki turystyczne rozpoczęły ekspansję również na nizinach. Początkowo znakowano wyłącznie szlaki piesze, lecz już wkrótce pojawiły się szlaki rowerowe (w latach 90.) i wodne. Pomysł znakowania szlaków jeździeckich pojawił się dopiero w latach dziewięćdziesiątych XX wieku, gdy umożliwiła ich znakowanie gęsta sieć ośrodków turystyki jeździeckiej (szlaki jeździeckie ze względu na swoją specyfikę muszą mieć w odległości jednego dnia wędrówki ośrodki jeździeckie). Powstają również trasy dla turystów zmotoryzowanych – oznakowane w terenie specjalnymi tablicami (np. Szlak Piastowski i Trasa Kórnicka w województwie wielkopolskim).

W roku 2003 w Polsce wyznaczonych było 58 292 km szlaków turystycznych, w większości pieszych. Z tej liczby 9211 km stanowiły szlaki rowerowe, a 785 km narciarskie.

Znane szlaki piesze w Polsce

Główny Szlak Beskidzki

Główny Szlak Gór Świętokrzyskich

Główny Szlak Sudecki

Mały Szlak Beskidzki

Podwarszawski Szlak Okrężny

Szlak architektury drewnianej

Szlak Orlich Gniazd

Szlak Zamków Piastowskich

Szlak Piastowski

Główny Szlak Beskidzki imienia Kazimierza Sosnowskiego

W 1923 r. prof. I Gimnazjum w Nowym Sączu podaje myśl utworzenia szlaku Głównego przez całe Beskidy. W 1929 ukończono – ale do dziś tworzy się nowe warianty itd. W 1973 r. nazwano ten szlak – szlakiem Kazimierza Sosnowskiego.

– szlak turystyczny znakowany kolorem czerwonym _ biegnący od Ustronia w Beskidzie Śląskim do Wołosatego w Bieszczadach.

Najdłuższy szlak w polskich górach, liczy ok. 500 km długości, przebiega przez Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Gorce, Beskid Sądecki, Beskid Niski oraz Bieszczady. Biegąc najwyższymi partiami polskich Beskidów, umożliwia dotarcie na: Stożek, Baranią Górę, Babią Górę, Policę, Turbacz, Lubań, Przehybę, Radziejową, Jaworzynę Krynicką, Rotundę, Chryszczatą, Smerek, Tarnicę i Halicz, a także do miejscowości, takich jak: Ustroń, Rabka, Krościenko nad Dunajcem, Rytro, Krynica-Zdrój, Komańcza, Cisna, Ustrzyki Górne i in.

Główny Szlak Beskidzki został wytyczony w okresie międzywojennym. Przebieg części zachodniej (Ustroń-Krynica) został zaprojektowany przez Kazimierza Sosnowskiego i ukończono go w 1929. Wschodnia część, według projektu Mieczysława Orłowicza, została ukończona w 1935 i prowadziła aż do Czarnohory, która znajdowała się wówczas w granicach Polski.

ZNAKOWANE SZLAKI TURYSTYCZNE

**Polskiego Towarzystwa
Turystyczno
-Krajoznawczego**

**PIESZE
NARCIARSKIE
ROWEROWE
WODNE
KONNE**

www.pttk.pl

OZNAKOWANIE SZLAKÓW PIESZYCH

Znaki podstawowe
oraz kolory znakowanych szlaków pieszych

Znaki informacyjne i ostrzegawcze

Znaki informujące o kierunku
przebiegu szlaku

Znak ostrzeżenia o trudnym
odcinku szlaku

Każdy szlak musi być tak wyznakowany, aby umożliwiał wędrowanie
w obu kierunkach. Musi także przebiegać w sposób logiczny
bez niepotrzebnego nakładania drogi i krążenia.

Tablica ze schematem szlaków

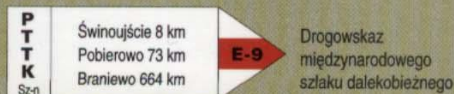
RADZIEJOWA
1262 m

Tablica
z nazwą miejsca
(punktu
topograficznego)

Drogowskazy

W górach dystans podawany jest w godzinach, na nizinach w kilometrach.

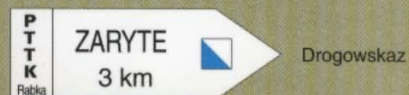
Przez Polskę przebiegają międzynarodowe szlaki dalekobieżne
E-3 Atlantyk – Morze Czarne, E-8 Morze Północne – Bosfor
E-9 Atlantyk – Morze Bałtyckie, E-11 Morze Północne – Mazury
oraz międzynarodowy szlak pielgrzymkowy
I-23 Częstochowa – Maria Zell.

Oznakowanie ścieżek spacerowych

Znak podstawowy

Znak zmiany kierunku

Drogowskaz

Oznakowanie ścieżek dydaktycznych

Znak podstawowy

Znak zmiany kierunku

Szlaki piesze, szczególnie na terenie parków narodowych, krajobrazowych
i rezerwatów przyrody uzupełniane są przyrodniczymi ścieżkami
dydaktyczno-edukacyjnymi, które mają za zadanie pomóc wędrującemu turystę
w poznaniu i zrozumieniu walorów przyrodniczych zwiedzanego terenu.

Oznakowanie szlaków dojściowych

Do źródła

Na szczyt
(punkt widokowy)

Do zabytku

Do
schroniska

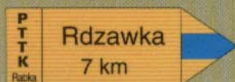
**Symbole
używane przy
znakowaniu
szlaku pieszego**

OZNAKOWANIE SZLAKÓW NARCIARSKICH

Znaki podstawowe
oraz kolory znakowanych szlaków narciarskich

Drogowskaz

Kierunkowskazy

Szlaki narciarskie dzieli się na szlaki podejściowe, prowadzące z dolin do schronisk górskich, na przełęcze i szczyty, szlaki grzbietowe, oraz jednokierunkowe nartostrady zjazdowe.

Wybrane znaki ostrzegawcze

Przeszkoda
na szlaku
i obowiązek
zatrzymania się

Tablica informująca
o zagrożeniu lawinowym

Niebezpieczny
odcinek szlaku

Nierówności
terenu

Zwężenie szlaku

Liczne
skręty

Skrzyżowanie

**Symbole używane przy
znakowaniu szlaku
narciarskiego**

OZNAKOWANIE SZLAKÓW ROWEROWYCH

Znaki szlaku – trasy krajowej

Znak podstawowy

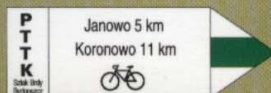
Znaki zmiany kierunku

Znaki początku lub końca trasy

Tablica informacyjna

Szlak pieszy przejezdny także dla rowerzystów

Znaki drogowe służące do oznakowania szlaków-tras rowerowych biegnących drogami publicznymi umieszcza się po prawej stronie drogi na typowych do tego celu konstrukcjach metalowych zgodnie z zasadami zawartymi w przepisach o znakach i sygnałach na drogach.

Znaki szlaku – trasy międzynarodowej

Znak podstawowy

Znaki zmiany kierunku

Tablica informacyjna szlaku międzynarodowego

Ogólnoeuropejska sieć dalekobieżnych tras rowerowych *Euro Velo* została utworzona przez Europejską Federację Cyklistów (EFC). Trasy rowerowe liczące tysiące kilometrów łączą ze sobą krańce Europy. Przez Polskę będzie przebiegać 5 tras, a ich tworzeniem zajmuje się PTTK. Jako pierwszy powstał szlak R-1 Francja – Rosja, kolejne szlaki to R-2 Rübezahl – Karkonosze, R-6 Bretania-Odessa, R-9 Adriatyk – Bałtyk oraz R-11 Ateny – Helsinki.

**Symbole używane
przy znakowaniu
szlaku rowerowego**

WYBRANE ZNAKI SZLAKÓW WODNYCH

STANICA WODNA PTTK PŁASKA	
NAJBLIŻSZE POLE BIWAKOWE	
⇒ SUCHA	2,5 km
⇒ RZECZKA	2,5 km
⇒ PTTK	10 km
⇒ SWOBODA	10 km

STANICA WODNA PTTK UKTA	
NAJBLIŻSZE POLE BIWAKOWE	
⇒ PTTK	7 km
⇒ NOWY MOST	7 km
⇒ Jez. JERZEWKO	12 km
⇒ IZNOTA	13,5 km
⇒ PTTK	16 km
⇒ KAMIEN	16 km

Odległość między polami namiotowymi

Miejsce
lądowania

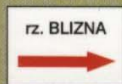
Miejsce
wodowania

Odległości
od ujścia rzeki

Stacja
wodna

Dopływy

Podstawowym urządzeniem stosowanym do oznakowania szlaków kajakowych jest tablica z zadaniem.

Każda tablica składa się z dwu paneli: górny przedstawia znak, dolny logo szlaku, logo Oddziału PTTK oraz kolejny nr znaku na szlaku.

Wypliw rzeki
z jeziora

Niebezpieczeń-
stwo

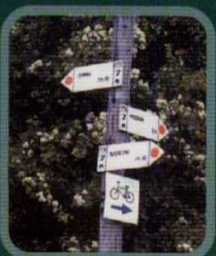
Nie do
przepłynięcia

Pole
biwakowe

**Symbole używane przy
znakowaniu szlaków
wodnych**

**Polskie Towarzystwo
Turystyczno-Krajoznawcze**

INSTRUKCJA ZNAKOWANIA SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH

Zatwierdzona

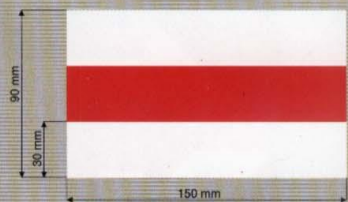
Uchwałą nr 170/XVI/2007

Zarządu Głównego PTTK

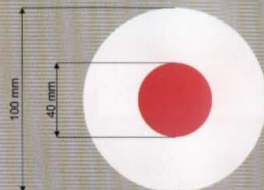
Z dnia 21 IV 2007

- W sprawie wytyczania,
znakowania i odnawiania
szlaków turystycznych
przez PTTK

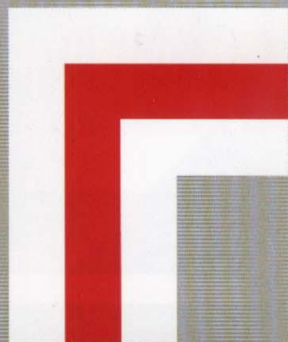
PTTK 1

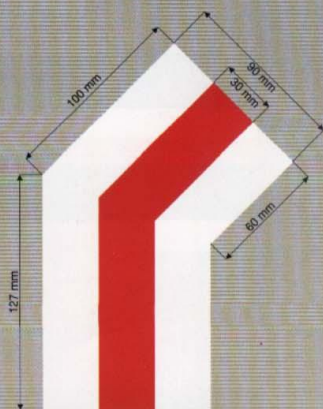
Rys. 1

Rys. 2

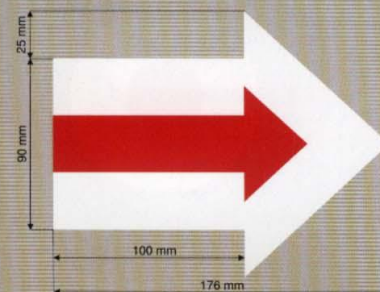
Rys. 3

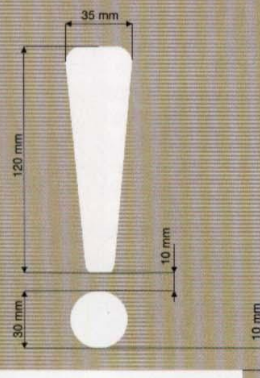
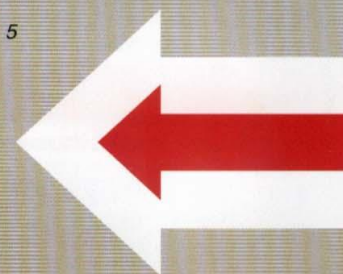
Rys. 4

szlaki piesze

PTTK 2

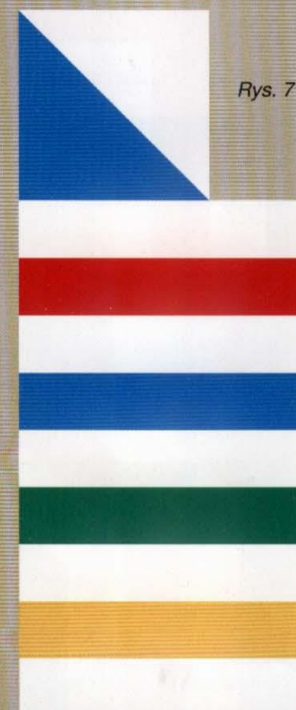

Rys. 5

Rys. 6

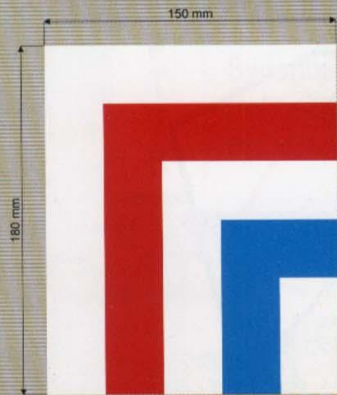
szlaki piesze

Rys. 7

SZLAKI PIESZE

PTTK 3

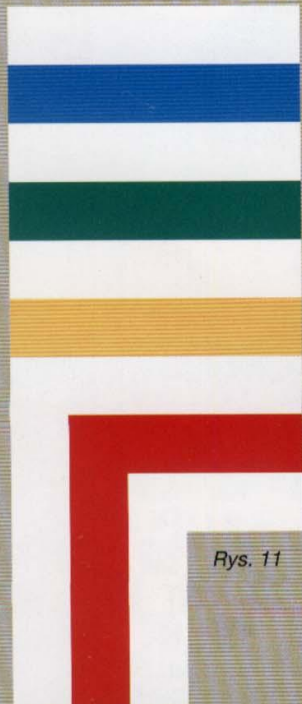

Rys. 8

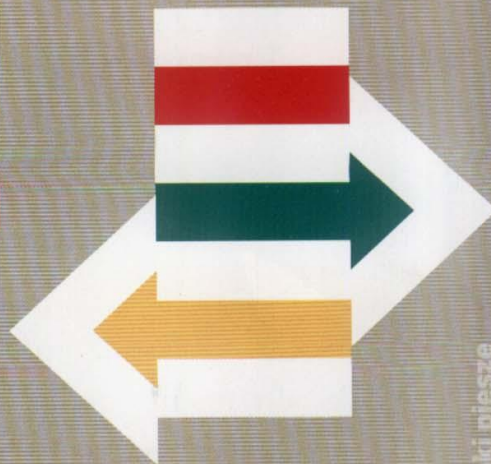
Rys. 9

Rys. 10

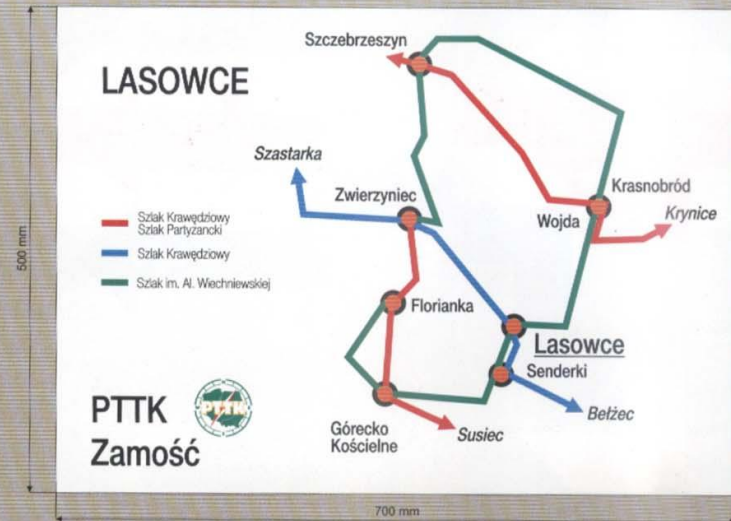

Rys. 11

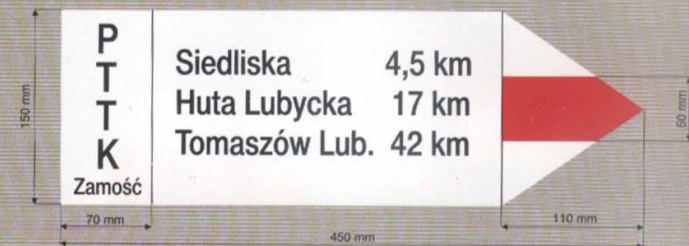

szlaki piesze

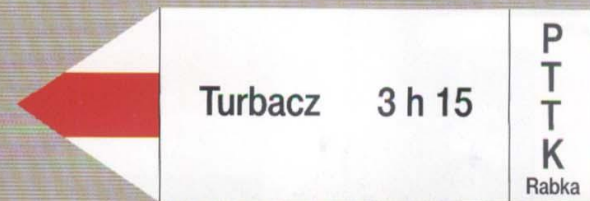
PTTK 4

Rys. 12

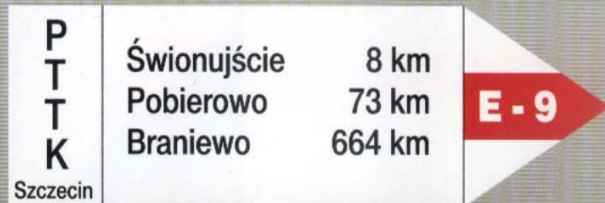

Rys. 13

Rys. 14

SZLAKI PIESZE

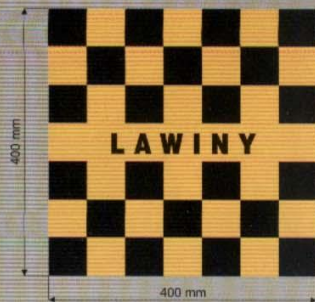
Rys. 15

Rys. 16

Rys. 17

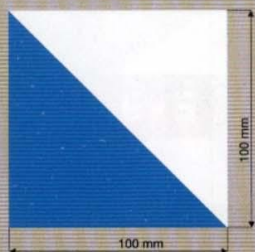
Rys. 18

Rys. 19

SZLAKI PIESZE

PTTK 6

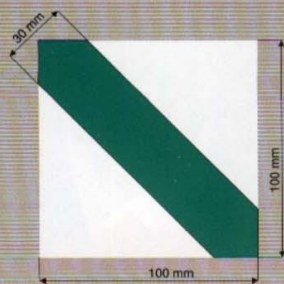
Rys. 20

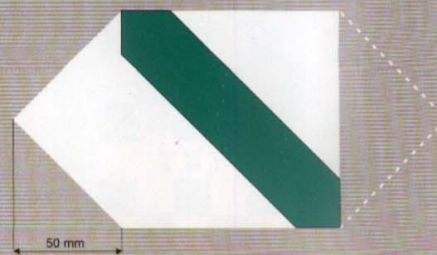
Rys. 21

Rys. 22

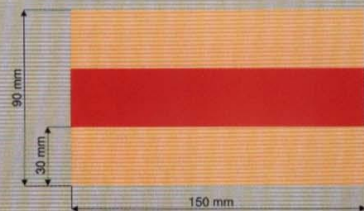
Rys. 23

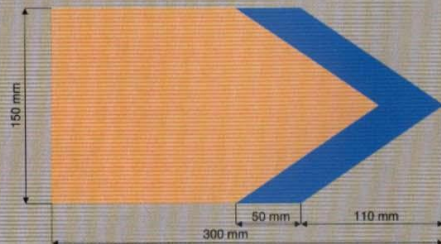
Rys. 24

Ścieżki spacerowe i dydaktyczne

PTTK 7

Rys. 25

Rys. 26

Rys. 27

Rys. 28

Rys. 29

szlaki narciarskie

PTTK 8

Rys. 30

Rys. 31

Rys. 32

Rys. 33

Rys. 34

Rys. 35

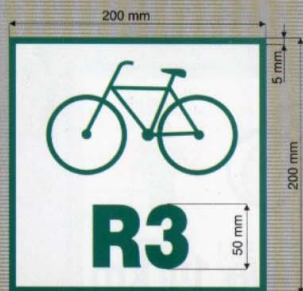
Rys. 36

Rys. 37

szlaki narciarskie

SZLAKI NARCIARSKIE

Rys. 38

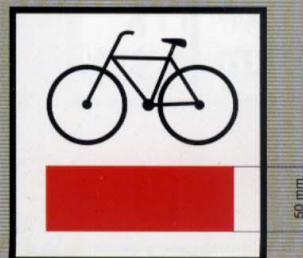
Rys. 39

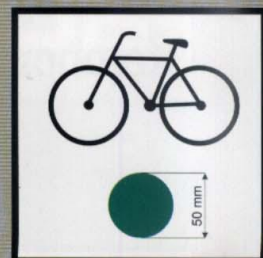
Rys. 40

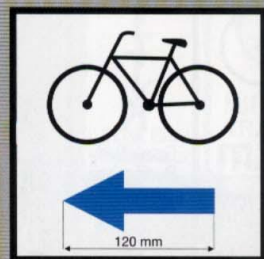
Rys. 41

Rys. 42

Rys. 43

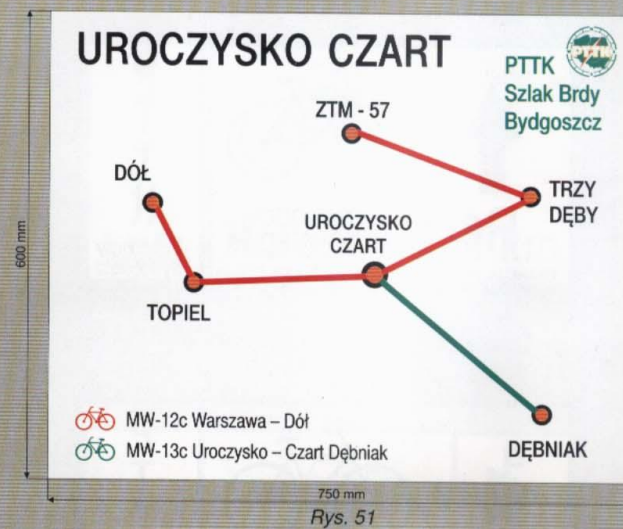

Rys. 44

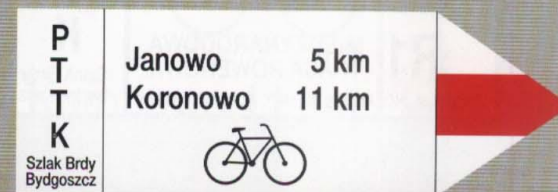

szlaki rowerowe

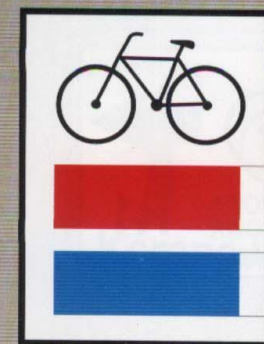
PTTK 12

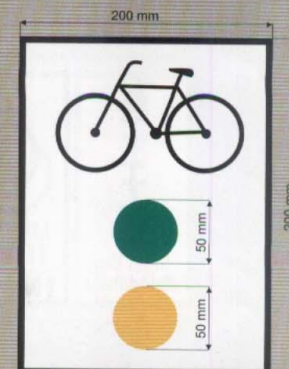
Rys. 51

Rys. 52

Rys. 53

Rys. 54

szlaki rowerowe

SZLAKI ROWEROWE

Rys. 45

Rys. 46

Rys. 47

Rys. 48

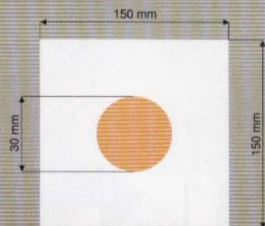
Rys. 49

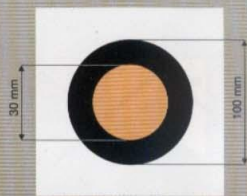
Rys. 50

SZLAKI ROWEROWE

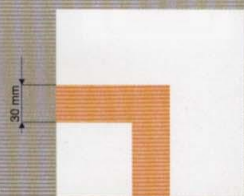
PTTK 13

Rys. 55

Rys. 56

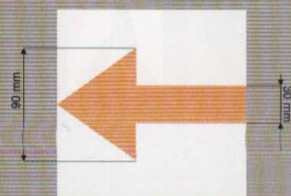
Rys. 57

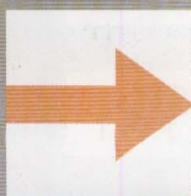
Rys. 58

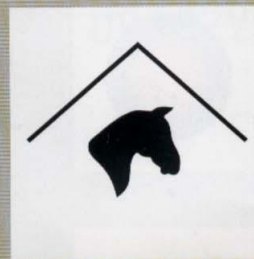
Rys. 59

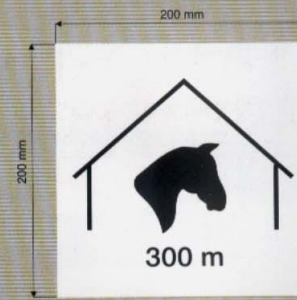
Rys. 60

PTTK 14

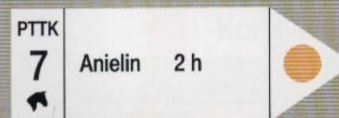
Rys. 61

Rys. 62

Rys. 63

Rys. 64

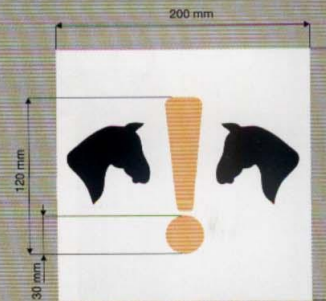
Rys. 65

Rys. 66

Rys. 67

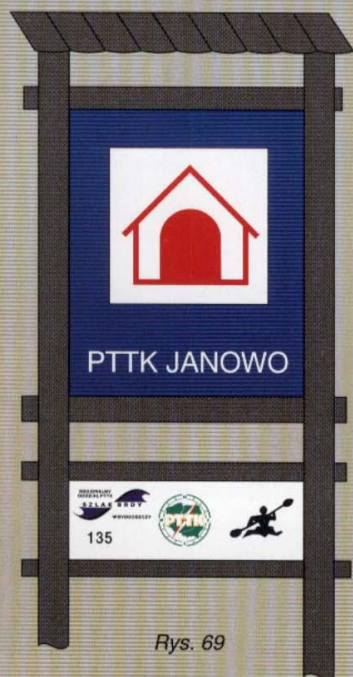
Rys. 68

szlaki jeździeckie

szlaki jeździeckie

SZLAKI JEŹDZIECKIE

PTTK 15

Rys. 69

Rys. 70

STANICA WODNA PTTK UKTA

NAJBLIŻSZE POLE BIWAKOWE

- PTTK NOWY MOST 7 km
- ⇒ Jez. JERZEWO 12 km
- ⇒ IZNOTA 13,5 km
- PTTK KAMIEŃ 16 km

Rys. 71

Rys. 72

Rys. 73

Rys. 74

Rys. 75

Rys. 76

Rys. 77

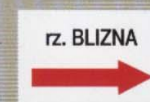
Rys. 78

szlaki kajakowe

PTTK 16

Rys. 79

Rys. 80

Rys. 81

Rys. 82

Rys. 83

Rys. 84

Rys. 85

Rys. 86

Rys. 87

Rys. 88

Rys. 89

Rys. 90

Rys. 91

szlaki kajakowe

SZLAKI KAJAKOWE

**Może się zdarzyć
taka sytuacja:**

Od góry:

- Szlak jeździecki
- Szlak narciarski
- Szlaki piesze

SZLAKI TEMATYCZNE

Znane szlaki piesze w Polsce i Europie

- **Główny Szlak Beskidzki**
- **Główny Szlak Gór Świętokrzyskich**
- **Główny Szlak Sudecki**
- **Europejski długodystansowy szlak pieszy E3**
- **Mały Szlak Beskidzki**
- **Podwarszawski Szlak Okrężny**
- **Szlak architektury drewnianej**
- **Szlak martyrologii**
- **Szlak Orlich Gniazd**
- **Szlak Zamków Gotyckich**
- **Szlak Zamków Piastowskich**
- **Szlak Piastowski**
- **Droga św. Jakuba**
- **Szlak Romański**
- **Szlak cysterski**
- **Szlak Tatarski**
- **Szlak wojaka Szwejka**

Główny Szlak Beskidzki imienia Kazimierza Sosnowskiego (GSB) – szlak turystyczny znakowany kolorem czerwonym biegnący od Ustronia w Beskidzie Śląskim do Wołosatego w Bieszczadach.

Najdłuższy szlak w polskich górach, liczy 519 km długości, przebiega przez Beskid Śląski, Beskid Żywiecki, Gorce, Beskid Sądecki, Beskid Niski oraz Bieszczady. Biegąc najwyższymi partiami polskich Beskidów, umożliwia dotarcie na: Stożek, Baranią Górę, Babią Górę, Policę, Turbacz, Lubań, Przehybę, Radziejową, Jaworzynę Krynicką, Rotundę, Chryszczatą, Smerek, Tarnicę i Halicz, a także do miejscowości, takich jak: Ustroń, Rabka, Krościenko nad Dunajcem, Rytro, Krynica-Zdrój, Iwonicz-Zdrój, Rymanów-Zdrój, Komańcza, Cisna, Ustrzyki Górne i in.

Główny Szlak Beskidzki został wytyczony w okresie międzywojennym. Przebieg części zachodniej (Ustroń-Krynica) został zaprojektowany przez Kazimierza Sosnowskiego i ukończono go w 1929. Wschodnia część, według projektu Mieczysława Orłowicza, została ukończona w 1935 i prowadziła aż do Czarnohory, która znajdowała się wówczas w granicach Polski. W latach 1935-1939 nosił imię Józefa Piłsudskiego.

Główny Szlak Gór Świętokrzyskich

Czerwony szlak turystyczny Gołoszyce – Kuźniaki – główny szlak turystyczny na terenie Gór Świętokrzyskich. Jest najdłuższym szlakiem Gór Świętokrzyskich – ma długość 105 km. Prowadzi przez wszystkie najważniejsze miejsca regionu: Jeleniowski Park Krajobrazowy, Świętokrzyski Park Narodowy, poprzez Łysiec, Łysicę i Radostową, skończywszy na lasach suchedniowskich i oblęgorskich. Na trasie szlaku znajduje się szereg rezerwatów przyrody oraz znanych atrakcji turystycznych – warto odwiedzić m.in. sanktuarium na Świętym Krzyżu, Nową Słupię, Świętą Katarzynę i Kakonin. W 1983 szlakowi nadano imię Edmunda Massalskiego.

Główny Szlak Sudecki im. Mieczysława Orłowicza – ciągły szlak turystyczny, znakowany kolorem czerwonym, prowadzący od Świeradowa-Zdroju do Prudnika przez najciekawsze partie Sudetów.

Koncepcja szlaku pojawiła się na posiedzeniu Międzyoddziałowej Komisji Sudeckiej Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, która odbyła się 24 października 1947 r. Rok później zaczęto prace nad znakowaniem szlaku. Z okazji 100-lecia turystyki w Polsce, przypadającego w 1973 r., **Komisja Turystyki Górskiej ZG PTTK** nadała Głównemu Szlakowi Sudeckiemu imię Mieczysława Orłowicza, w uznaniu jego zasług dla turystyki i krajoznawstwa.

Na przestrzeni lat przebieg szlaku ulegał pewnym modyfikacjom. Obecnie rozpoczyna się w Świeradowie-Zdroju, prowadzi przez Góry Izerskie (Wysoka Kopa, Wysoki Kamień) do Szklarskiej Poręby, następnie przez Karkonosze (Wodospad Kamieńczyka, Wielki Szyszak, Przełęcz pod Śnieżką) do Karpacza; kolejnymi etapami są Rudawy Janowickie (Skalnik) do Krzeszowa, Góry Kamienne i Góry Czarne do Jedliny-Zdroju; Góry Sowie (Wielka Sowa), Przełęcz Srebrna oddzielająca je od Gór Bardzkich. Dalej, interesującą miejscowością na szlaku są Wambierzyce, skąd trasa prowadzi w Góry Stołowe (Skalne Grzyby, Błędne Skały) i do sudeckich uzdrowisk: Kudowy-Zdroju, Dusznik-Zdroju; dalej: Góry Orlickie, Bystrzyckie, Krowiarki, Masyw Śnieżnika, Wodospad Wilczki, Łądek-Zdrój, Góry Złote. Końcowym punktem szlaku był niegdyś Paczków, ale od kilku lat szlak się kończy w Prudniku u podnóża Gór Opawskich.

Całkowita długość szlaku 350 km, zakładany czas przejścia 87 godzin* (dotyczy odcinka do Paczkowa).

Droga Przyjaźni Polsko-Czeskiej – szlak turystyczny o długości ok. 30 km, oznakowany kolorem czerwonym, prowadzący głównym grzbiem Karkonoszy – na przemian po polskiej i czeskiej (dawniej czechosłowackiej) stronie granicy.

Historia

Szlak został uruchomiony 16 czerwca 1961 roku na mocy polsko-czechosłowackiej konwencji turystycznej jako **Droga Przyjaźni Polsko-Czechosłowackiej**. Dzięki jego otwarciu turystom polskim udostępniono czeskie Karkonosze, a turystom czeskim – polskie oraz zachodnią część ziemi kłodzkiej i Jezioro Otmuchowskie. Wycieczki do Czech obwarowane były jednak licznymi ograniczeniami. W latach 70. i 80. XX wieku, w rejonie Drogi Przyjaźni odbywały się nielegalne spotkania opozycji polskiej z czechosłowacką (m.in. pierwsze spotkanie Jacka Kuronia z Vaclavem Havlem w 1978 roku). Od 13 grudnia 1981 roku – w związku z wprowadzeniem stanu wojennego – Droga Przyjaźni została zamknięta. Ruch na jej całej długości przywrócono w 1984 roku.

Od 1993, po rozpadzie Czechosłowacji i proklamowaniu Republiki Czeskiej, szlak zaczęto nazywać **Drogą Przyjaźni Polsko-Czeskiej**. Nazwa ta wystąpiła również w oficjalnej umowie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czeską o współpracy w sprawach granicznych, która została sporządzona w Pradze 25 maja 1999 roku.

Przebieg

Droga Przyjaźni rozpoczyna się na Szrenicy, następnie przebiega nad Śnieżnymi Kotłami, przez Czarną Przełęcz, Śląskie Kamienie, Przełęcz Karkonoską, Słonecznik, ***schronisko PTTK "Śląski Dom"***, ***Śnieżkę***, Czarną Kopę, Przełęcz Sowią do Przełęczy Okraj. Na odcinku: Szrenica – schronisko PTTK "Śląski Dom" pokrywa się z Głównym Szlakiem Sudeckim.

Europejski długodystansowy szlak pieszy oznaczony symbolem **E3** jest *znakowanym szlakiem turystycznym*, jednym z 11 europejskich szlaków wędrówkowych.

Przebieg szlaku

E3 łączy brzegi Atlantyku z Morzem Czarnym. Jego długość wynosi ok. 7500 km w 12 krajach: Turcji, Bułgarii, Rumunii, na Węgrzech, na Słowacji, w Polsce, Czechach, Niemczech, Luksemburgu, Belgii, Francji i Hiszpanii.

W Turcji i Rumunii trasa szlaku nie jest jeszcze zaplanowana, ani, tym bardziej, wyznakowana w terenie.

Odcinek z Węgier do wschodniej części Niemiec pokrywa się w większości z przebiegiem dawnego **Międzynarodowego Górskiego Szlaku Przyjaźni Eisenach – Budapeszt**, który włączono w trasę E3 po upadku socjalizmu w Europie wschodniej.

Przebieg szlaku w Polsce

Szlak E3 w Polsce składa się z 2 odcinków: sudeckiego i karpackiego. Pierwszy prowadzi przez większość pasm górskich Sudetów z Jakuszyca (koło Szklarskiej Poręby) do Boboszowa (koło Międzylesia). Jest znakowany kolorem niebieskim (jedynie odcinki łącznikowe prowadzące do przejść granicznych kolorami zielonym i żółtym). Długość tego etapu to ok. 300 km.

Odcinek karpacki jest połowę krótszy, z długością około 160 km.

Mały Szlak Beskidzki – szlak turystyczny o długości 137 km znakowany kolorem czerwonym, biegnący od Straconki w Bielsku-Białej (Beskid Mały) po Luboń Wielki (Beskid Wyspowy). Jest czwartym pod względem długości szlakiem polskich Karpat. Prowadzi przez tereny Beskidów, które omija swoim przebiegiem Główny Szlak Beskidzki – Beskid Mały, Beskid Makowski oraz Beskid Wyspowy.

Nienazwany dalekobieżny szlak z Wielkiego Rogacza do Tarnowa (Góra św. Marcina). Znakowany kolorem niebieskim.

Przebieg:

Beskid Sądecki, Pieniny, Gorce, Beskid Wyspowy, Pogórze Rożnowskie, Pogórze Ciężkowickie

Szlak architektury drewnianej jest to jedyna taka duża inicjatywa w Europie ze względu na różnorodność i wielokulturowość zawartą w utworzonych dla każdego rejonu szlakach, trasach, regionach. Projekt ten to sposób na ocalenie przed zapomnieniem zabytków architektury dawnej wsi, głównie architektury - ale również kultury, sztuki ludowej. Wiele z zabytków, do których można zaliczyć kościoły, cerkwie, przydrożne kapliczki, domy, chałupy i dworki, drewniane zabudowania gospodarskie, karczmy i leśniczówki, pałacyki i skanseny, to obiekty, które zostały wpisane do międzynarodowego spisu zabytków UNESCO. Projekt szlaku jest wspierany przez *Państwową Służbę Ochrony Zabytków – Biuro Ochrony Zabytków* jak również przez lokalne samorządy.

Powyższe obiekty zostały oznakowane tablicami informacyjnymi - stojącymi przed głównym wejściem do obiektów, na których umieszczono krótki rys historyczny obiektu w trzech wersjach językowych (polskiej, angielskiej i niemieckiej) oraz schematyczną mapkę całego szlaku wraz z oznaczeniem usytuowania obiektu na szlaku.

W Polsce istnieją szlaki architektury drewnianej:

- w województwie śląskim,
 - w województwie małopolskim,
- w województwie podkarpackim.

Podobne trasy turystyczne w Europie to np.:

- **Zamki nad Loarą** we Francji,
- trasa **Romantischen strasse** we Frankonii,
- **Burgenstrasse** obejmująca Frankonię i Czechy.

Szlak Orlich Gniazd – czerwony **znakowany szlak turystyczny** opisany i utworzony przez Kazimierza Sosnowskiego na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, długości 163 km. Swą poetycką nazwę zawdzięcza ruinom dawnych zamków nazywanych Orlimi Gniazdami ze względu na swe usytuowanie na płaszczyznach wysokich skał dochodzących do 20-30 m wysokości.

Szlak Orlich Gniazd widnieje pod numerem pierwszym w ogólnopolskim **rejestrze znakowanych szlaków pieszych**. Ta pozycja wynika z ukształtowania terenu, obecności licznych ostańców skalnych i jaskiń oraz licznych zabytków. Na szlaku jest 25 Orlich Gniazd.

Historia

Król Kazimierz III Wielki podjął się zadania stworzenia systemu obronnego zabezpieczającego granice, ważniejsze szlaki handlowe i zaludnione obszary, czego dowodem są owe pozostałości. Co najmniej kilkanaście twierdz powstało właśnie na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej z konieczności obrony handlowego traktu z Krakowa do Wielkopolski, jak i pobliskiej granicy państwa.

Obiekty na szlaku

Tradycyjnie Szlak Orlich Gniazd biegnie w kierunku od Krakowa do Częstochowy i obejmuje zamki i ruiny zamków:

- Korzkiew – Zamek Rycerski w Korzkwi (odrestaurowany)
- Ojców – Ruiny Zamku Królewskiego na Złotej Górze w Ojcowie
- Pieskowa Skała – Zamek Królewski w Pieskowej Skale
- Rabsztyn – Ruiny Zamku Rycerskiego w Rabszynie
- Bydlin – Ruiny Zamku Rycerskiego w Bydlinie
- Smoleń – Ruiny Zamku Rycerskiego w Smoleniu
- Pilica – Ruiny Zamku Rycerskiego w Pilicy
- Ogrodzieniec – Ruiny Zamku Rycerskiego w Ogrodzieńcu
- Morsko – Ruiny Zamku Rycerskiego "Bąkowiec" w Morsku
- Bobolice – Ruiny Zamku Królewskiego w Bobolicach
- Mirów – Ruiny Zamku Rycerskiego koło Mirowa
- Olsztyn (koło Częstochowy) – Ruiny Zamku Królewskiego w Olsztynie

Szlak Zamków Gotyckich — szlak turystyczny obejmujący gotyckie zamki Warmii, Mazur, Powiśla i Kaszub. Wśród dwunastu obiektów znajdują się zarówno zamki biskupie, kapitulne, jak i krzyżackie.

Obiekty na szlaku

- Zamek krzyżacki w Bytowie
- Zamek krzyżacki w Malborku
 - Zamek krzyżacki w Sztumie
 - Zamek Kapituły Pomezańskiej w Kwidzynie
 - Zamek Kapituły Warmińskiej w Olsztynie
 - Zamek krzyżacki w Nidzicy
 - Zamek krzyżacki w Ostródzie
 - Zamek biskupów warmińskich w Lidzbarku Warmińskim
 - Zamek krzyżacki w Kętrzynie
 - Zamek krzyżacki w Rynie
 - Zamek krzyżacki w Gniewie
 - Zamek krzyżacki w Nowem

Szlak Zamków Piastowskich - szlak turystyczny o długość 146 km, przebiegający przez tereny województwa dolnośląskiego, oznaczony kolorem zielonym. Rozpoczyna się w Zamku Grodno w Zagórzu Śląskim (w którym znajduje się *Muzeum Regionalne PTTK Zamek Grodno*). Następnie przechodzi przez największy zespół parkowo-zamkowy Zamek Książ (wybudowany w końcu XIII w. przez księcia Bolka I), Zamek w Bolkowie - piastowski zamek Książąt Świdnicko-Jaworskich z XIII w., Zamek Bolczów (ruiny zamku z XI w.), Jelenią Górę, Wleń i kończy się na Pogórzu Kaczawskim, u podnóża góry Grodziec, gdzie usytuowany jest pochodzący z XV w. zamek Grodziec oraz gotycki kościół. Na trasie znajduje się 15 ruin zamków i grodów piastowskich.

Przebieg szczegółowy szlaku

Zamek Grodno, Książ, Ruiny północno-zachodniej części Zamku Świny, Zamek w Bolkowie, Zamek Bolczów, Zamek Grodno, Zagórze Śląskie, Złoty Las, Modliszów, Pogorzała, Witoszów, Lubiechów, Zamek Książ, Pełcznica, Zamek Cisy, Chwaliszów, Pietrzyków, Kłaczyna, Zamek Świny, Zamek w Bolkowie, Pastewnik, Zamek w Płoninie, Turzecz, Janowice Wielkie, Zamek Bolczów, Wojanów, Dąbrowica Strupice, Jelenia Góra, Schronisko PTTK "Perła Zachodu,, Siedlęcín, zapora Jeziora Pilchowickiego, Maciejowiec, Radomice, Klecza, Zamek Wleń, Ostrzyca Proboszczowska, Twardocice, Czaple, Grodziec, Zamek Grodziec

Droga św. Jakuba, nazywana często także po hiszpańsku *Camino de Santiago* – szlak pielgrzymkowy do katedry w Santiago de Compostela w Galicji w północno-zachodniej Hiszpanii. W katedrze tej, według przekonań pielgrzymów, znajduje się ciało św. Jakuba Większego Apostoła. Nie ma jednej trasy pielgrzymki, a uczestnicy mogą dotrzeć do celu jednym z wielu szlaków.

Droga oznaczona jest muszlą św. Jakuba, która jest także symbolem pielgrzymów, oraz żółtymi strzałkami.

Istniejąca od ponad 1000 lat, Droga św. Jakuba jest jednym z najważniejszych chrześcijańskich szlaków pielgrzymkowych, obok szlaków do Rzymu i Jerozolimy. Według legendy, ciało św. Jakuba zostało przewiezione łodzią do północnej Hiszpanii, gdzie zostało pochowane w miejscu, gdzie dziś istnieje miasto Santiago de Compostela.

Droga św. Jakuba w Polsce

W ciągu wieków powstała cała sieć dróg, które wiodły od Morza Bałtyckiego - szlak Camino de Santiago zaczynał się niegdyś w Estonii - przez Polskę, Niemcy, Szwajcarię i Francję aż do Santiago.

Do Composteli wyruszali również rycerze z Polski. W 1404 r. odbył pielgrzymkę rycerz Andrzej Ciołek z Kabat. Znanymi z odbycia pielgrzymki byli też Jerzy i Stanisław Radziwiłłowie, którzy dotarli do grobu Apostoła w 1579; a w 1611 Jakub Sobieski, ojciec króla Jana III Sobieskiego. Polacy najczęściej korzystali ze szlaków lądowych, docierali do dróg niemieckich i dalej do południowo - francuskich. Pielgrzymki z Polski trwały przez całe średniowiecze, do końca XVII wieku, potem ich natężenie zmalało.

W odpowiedzi na apel Rady Europy również w Polsce zaczęto odtwarzać dawne szlaki pątnicze.

W Polsce zaczynają się ten szlak w Gnieźnie lub w Jakubowie na Dolnym Śląsku

"Szlak Romański" – trasa turystyczna o charakterze kulturowo-oświatowym przebiegająca przez Europę, w tym na terenie Polski, przygotowana przede wszystkim dla młodzieży, osób zainteresowanych historią i wiernych pielgrzymujących szlakami pielgrzymkowymi.

"Szlak Romański" w Europie

Trasy "Szlaku Romańskiego" zostały wytyczone m.in. w Niemczech, w Czechach i na Węgrzech.

"Szlak Romański" w Polsce

"Szlak Romański" w Polsce podkreśla tysiącletnią tradycję narodową, kulturową i religijną związaną z historią Polski przy jednoczesnym podkreśleniu jej przynależności do kręgu cywilizacyjnego Europy Zachodniej.

"Szlak Romański" w Polsce przebiega niemal przez cały kraj, obejmując swym zasięgiem najważniejsze miejsca i zabytki związane z czasami monarchii piastowskiej. Szlak podzielony jest na regionalne odcinki, na których tworzone są trasy samochodowe, trasy rowerowe i piesze oraz infrastruktura turystyczna w postaci odpowiedniego oznakowania i ogólnodostępnych materiałów informacyjnych i promocyjnych.

Niestety szlakiem romańskim nie objęto wszystkich zabytków architektury romańskiej w Polsce i wybór ten należy uznać za subiektywny, wobec umieszczenia w wykazie np. Rąbina poza granicą kraju. Trasy szlaku nie zostały też oznakowane w każdym województwie.

Szlak cysterski to szlak turystyczny w Polsce, wiodący przez klasztory zakonu Cystersów.

Szlak Tatarski – turystyczne szlaki piesze na wschodzie Polski (Szlak Tatarski Duży i Szlak Tatarski Mały), w województwie podlaskim.

Szlak Tatarski Duży - Długość szlaku – 57 km, oznakowany jest kolorem zielonym.

Przebieg szlaku: Sokółka – Bohoniki – Kamionka Stara – Wierzchlesie – Talkowszczyzna – Świdziałówka Nowa – Nietupa – Kruszyniany.

Szlak usytuowany jest wśród Wzgórz Sokólskich oraz fragmentu Puszczy Knyszyńskiej.

Wiedzie przez dawne folwarki tatarskie (Nietupę i Talkowszczyznę), nadane w 1679 r. Tatarom przez Jana III Sobieskiego do Kruszynian.

Warto zobaczyć

Sokółka - rynek miejski z wychodzącymi z niego ulicami z XVI-XVII w.

klasycystyczny kościół pw. św. Antoniego z 1848 r., (rozbudowany 1904),
cerkiew pw. Aleksandra Newskiego (1830 r.)

Bohoniki – do dziś centrum religijne polskich muzułman. Meczet – zbudowany przez Tatarów w 1883 r. Budowla drewniana zwieńczona kopułą z półksiężycem. Meczet zbudowany jest na planie prostokąta z gankiem z przodu. Wewnątrz meczetu z charakterystycznego wyposażenia i elementów architektury: podstawki pod święte księgi, dywany, muhiry (malowane bądź haftowane wersety Koranu), mihrab (wnęka określająca kierunek świętego miasta muzułman Mekki) i minbar (kazalnica, imam przemawia i wygłasza chutbę).

mizar – cmentarz tatarski w Bohonikach, istnieje od trzech wieków największy i wciąż czynny cmentarz muzułmański w Polsce.

Kruszyniany - meczet najstarszy w Polsce, drewniana świątynia z narożnymi minaretami, które zwieńczone są kopułami z półksiężycem, powstała na przełomie XVIII i XIX wieku. W świątyni istnieje podział na część dla kobiet i mężczyzn. Do świątyni wchodzi się po zdjęciu obuwia i siada na dywanach.

mizar kruszyniański

Szlak Tatarski Mały

Długość szlaku – 19 km, oznakowany kolorem niebieskim.

Przebieg szlaku: Kruszyniany, Józefowo, Królowe Stołło i Waliły Stacja.

Szlak łączy miejscowości związane z osadnictwem tatarskim na Podlasiu (Kruszyniany, Józefowo) z miejscowościami związanymi z wydarzeniami z okresu powstania styczniowego (Królowe Stołło, Stacja Waliły).

Szlak "Śladami dobrego wojaka Szwejka" jest międzynarodowym szlakiem pieszym i rowerowym. Prowadzi z Czech przez Austrię, Węgry, Słowację, Polskę, na Ukrainę po miejscach opisanych przez Jaroslava Haška na kartach powieści *Przygody dobrego wojaka Szwejka*. Polski odcinek szlaku został oficjalnie otwarty w październiku 2004. Oznaczony jest żółto-czarnymi znakami (barwy Habsburgów), na trasie postawiono 20 tablic informacyjnych i 80 z cytatami ze Szwejka (w tych samych barwach).

Podróż Szwejka opisana w książce

Podróż Szwejka przez Galicję opisana w książce *Przygody dobrego wojaka Szwejka* (w obecnych granicach Polski i Ukrainy):

pociągiem: Przełęcz Łupkowska - Sanok

pieszo: Sanok - Turowa-Wolska (przekręcona nazwa Tyrawy Wołoskiej) - Liskowiec (Liskowate lub Leszczowate) - Krościenko - okolice Felsztyna (ob. Skielewka)

pieszo: Okolice Felsztyna - Chyrów - Dobromil - Przemyśl

pociągiem: Przemyśl - Chyrów - Wojałycz (Wojutycze)

pociągiem: Wojałycz - Lwów - Żółtańce

pieszo: Żółtańce - Klimontów Strumiłowa

Oznakowanie szlaku Wojaka Szwejka

Ławeczka Szwejka w Sanoku